

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱՇՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Շարունակությունը՝ էջ 2

ՀԱՄԲԱՐ Ձ ՈՒՄ

Այն ՏԵՄ Բիւտս Բիւտսի համա-
լարմանը եւկիւմար տոնը հիշատակ-
ելու Է Զարուկիւնից քառասուն օր հե-
տո: Այս օրը Եւնեղեի հաղորդակ-
ութեան նշում Է Մամադոնոլու՝ մարդ-
կան ընդլայնման ընդի երկին վե-
րաբնական փառավոր իրողութեան
հետ Մարկ. Ժ Ժ 16-20, Դով. Ի ԲԸ
50-53, Գործք. Ի 4-12): Ողբեալ բարե-
պաշտուն՝ Հայ Եւնեղեի Համբարձու-
ման նշում Է արարիկ 30-ից մինչեւ հուլի-
սի 3-ն ընկած ժամանակահատվա-
ծի ինկազարթի օրը (այս տարի՝ մա-
յիսի 21-էն): Տոնակատարությունը նա-
խ Է մինչեւ Ռոգեգալութեան, այն է՝
շուրջ տարու օր:

Հավանական տոնի հաստատումը վախի և դեռնեա շատ հետո: Ինչպեսեանք զայն ունի կենտրոնական ու առաջեանք ինչ թոյրեր, հարկը պէտք հաշորդողներ քառասուն տոյի թնթաթղթի Քրիստոս: Եւ մարմնապէս երեւում էր աշակերտներին, տալիս էր պատգամներ, խորաւ տալան հետ եւրոպայի կազմաւորման, Աստուծո աղբյուրայան, Նրանք ինչպէս, հետագայ գործունեության եւ աշխարհաբարոյի հաղթելի շուրջը ինչ կենտրոնի օրը, Երբ հայտնվեց աշա- ինքնակենտրոն, աստուծոն ինչպէս աշխարհակենտրոն, աստուծոն ինչպէս աշխարհակենտրոն:

ուրախեցին, այլ ապագան Սուրբ Զորքով, ու Սասնոյ խոտանան հասնող ծախկն ահեղ տ էրկեր: «Երբ Արուսեակի իշխն ձեռն արեց, գողոթնքն իմացանէն եւ իւն ձախեան փոխ իմացան: Երբ արուսեակն, արքայոջ Զեռաստանն ու Սամարիանքն տն միշտ երկնի ձեռքերն» (Աղոթք. Ա 8): Այլ ամենից իմացաւ Զորքստան աշակերտներին ուղեկցող թիաւը գնաց միշտ Բեախանի մէջ, թնայաց լեռն եւ, արմարացելով իւր անպաճարկին ձեռքերը, օրինէր լեռն վրէ: «Եւ միշտ իւ օրինով ու, բաւարարեալ լեռնից եւ իշխն երկրիւ եւ ի թաւանուն» (Դով, ՀԻ 50): Սուրալներն զարմացան հայրն ու իշխնի հայրն արքայոջ Զորքստան, իմէն ու ամալ իր Նրան ձախեցին, իմացաւ հայրանքից: Բայց ամենակալ Տեղն ժապող իշխն միթաթալ իր աշակերտներն մնան անսկանկալ եւ օրիպիւր բաւարար լեռն հոգին: Երկն փայլէ, երբ ամալներն դնեն Վերաջող Տիգրոս խորաբայն ու իւր ամալ, հայտնեցին երկու իմեշտակներն ու ապաշին, «Գալիսիայիցներն, ինչո՞ւ երբ կանգնաւ Սուրբն երկնիս, այն Զիտուն, եւ միշից երկնից Վերաջող, փոխ զ իշխն գնալով, ինչպէս տն առաքել Նրան ի լեռն գնալով» (Աղոթք, Ա 11): Զորքստան լեռնի սեղմ այլ սմոնիկ լորտ՝ ամալներն երկուապաշին Արքային թողնելով Քիթեպեղ լեռն՝ Վերաջող մեծ Երուսաղէմ: Զորքստան իւր արքանան վայրը՝ Քիթեպեղ լեռն, Երուսաղէմ շրջակայքով ամեն բարձր լեռներից մէկն է: Դա այն բարձունքն էր, որտեղ Նրան տաղարն արքան եւ արքայի Սուրբ ձեքակալը (տե՛ս Դով, ՀԻ 35-36): Զեռաստան այլ լոյն լեռնն զապաշին վեր է հայտնուր Կոստանդնուպոլս Մեծ կայսրն իրաւամբով կառուցցած Զարդոթիւ տաճարն:

Երուսաղեմի վերնատանը առ
քայլերը որոշեցին Տիրոջ ապավա-
թյամբ վիճակ գցել ու համարվել մա-
նիչ Յուդայի թագի տերը: Վիճա-
րնկավ Մատթաթիային: Համբարձմ-
տոնին մեծ կարեւորություն են տա-
նում Օգոստինոս Երանելին, Հովհան Ռս-
երթաւը եւ ուրիշներ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՊԿԱԶԱՐԴ

Հիսուսի Համբարձումին հաջորդող վում է Երկրորդ ծաղկազարդ: Հայոց մյս տարի նշում է մայիսի 24-ին: Այս տվէ է մ. Ներսէ Շնորհալու եղբոր՝ Գրիշահաւունի կաթողիկոսի կողմից: Երգարի տոնախմբության հիմքում ընկողը տեղի ունեցավ մ. Գրիգոր Լուսավորչի մասնաւոր:

Ըստ ավանդության՝ հայոց Լուսա-
խավաբջիտին վերապում երկնային մի-
ծառայում: Համբարձման չորրորդ օրը,
որոշ ծաղկազարդի կիրակի օրը, հրեշ-
մանս Գրիգորի, չի այցելում: Հաջորդ օ-

յիս հիշտակը նորից է հայտնվում և ասարկել Աստուծո յերկայիս, Գրիգոր նրաև հարցնում է բազմախոյրաթև և շինս պատմում է, որ երեսունը փառաբերությունը, որ, ողիս հաղորդաբար սուր հիշտակների դասերը, ուստի երեկ էլ այդ դասակից հիշտակներին օրն էր քաղ հանդիսությունը: Այսպիսով, երեզվաբոր հոտիողանշում է Ֆիստիսի շինս երուսաղեմ, ապա երկրորդ ծաղկողանշում է հիշտակներին ուղեկցող փառաբոր մտաբոր երեզվ փերի՝ երեսունը:

ՀՈԳԵ ԳԱԼՈՒՍ

[illegible]

հարցնում էին փմյանց. «Ի՞նչ է սա նշանակում? Իսկ ուրիշները ճողորկոլ առում էին. «Այո՛ր զինոց հարբած եմ» (գործը, Ք. 12): Այդ պահին առաջ եկավ Պետրոս առաքյալն ու ևսլեց Սուրբ Իզոկոլ (էգոյւ առաջինը՝ քրիստոնեական բարոզը: Դրանից հետո ամաֆիսպետ զոջան ու մկրտվեց ներկայների 3000 հոգի, եւ Սրո էկնեցու նաղամների թիվը բազմապատկեց, հազարակերով:

Գլ պարզել են, բակի որ այլ պարզել են աստալաների և կահավաճեշն որ այս բակի համար, որպէսզ Երևանը կարողանան տարածել ավետարանական ուսումը ողջ աշխարհով մէ: Սկսեալ, ի հիշատակ այդ ինսասը: Իրադարձութիւնս այս տուն կոչել Յոգեգալուստ: Ըստ ճգտօրինիս՝ այս տուն հաստատել է ճեմես տալաների օրոք, որոնք էլ սկսեցին ավան որպիսի հիշատակ: Ինոգեգալուստն տունը կոչուծւմ է եւեռ Յեմեստիւստ, որը իւրեւրեք բաւ է եւ նշանակուծ է ի խոսել, որ, հայեղեի՝ իմունը: Սյս տուն հաստատունն քնաքցել կանգնալեան եղեք որ եւ բաց Շնորհալի հայաբաւեան յս յոք օրի վերաեղեք ու խորյատարած շարականեղուն:

Առանց Սուրբ Դոգու գալստյան չէր լինի հստակ պատկերացումը Ստավիճորդու երկրային գործունեության մասին: Առանց Սուրբ Դոգու միջավայրային այդքան արագորեն չէր տարածվի Ավետարանի ուսմունքը, իսկ մարդկային սովորական ուժերն էլ գործը չէին ինչի հաղթանարեւոյն ծագած բազում արեւելյան րը: Եվ, ի վերջո, Աստուծո խոսքը մարգարեների եւ առաքյալների կողմից մեզ հայտնի դարձավ հենց Սուրբ Դոգու օգնությամբ:

Քանի որ այս տոնը շարժական է, այսինքն՝ ամսաթիվը կախված է Ս. Չատուկի օրից, ապա այն կա տարվում է մայիսի 10-ից մինչև հունիսի 13-ի սահմաններում: Այս տարի այն տոնվում է մայիսի 31-ին:

Արմեն սրկ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ԱՐՄԱՎԻՐԻ ՔՆՄԱՌԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԵՔ
ՇԱՀՈՒԽԱՅԻՂ, ՀԱՍՏԱՑԵԼՈՒՄ

Հաիւմյան համայնքում, խոնարհված Սբ Աստվածածին եկեղեցու հարեւանությամբ, առաջիկայում վեր կհանի նորակառույց Սբ Աստվածածին եկեղեցին: Արարի 28-ին օձվեցին եւ օրհնվեցին եկեղեցու 16 վան քարերը՝ նախագահությամբ բեմի առաջնորդ Տ. Սիդոն եպսկոպոս Արամյանի եւ մասնակցությամբ բեմի հոգեւոր ուսուի:

Հիմնարկերի սրբազան արարողությանը ներկա էին Արմավիրի մարզպետ Աշոտ Կահարյանյանը, Եջիմանյի քաղաքապետը, Շահումյան համայնքի համաքրքրապետը եւ գյուղի ու հարեան գյուղերի հավատացյալ ժողովուրդը։

Եկեղեցին կառուցվում է այժմ մոսկվաբնակ Կարեն Հովհաննիսյանի քաղերարությամբ։

Մերական հայրն իր գնահատանքը հայտնեց հարվածի քաղաքապետին, որ իր արդար վատասկից ներ է դնում հայրենի գյուղի եկեղեցու շինությունը:

Իսկ գյուղի նախկին խոնարհված Մուրբ Աստվածամորն էկեղեցու պատերը կպահպանվեն, եւ կկատարվեն որոշակի բարեկարգման աշխատանքներ: Այն կմնա որպես սրբատեղի, ուր իրենց աղոթքն առ Աստված կբարձրացնեն բոլոր ալեկուսները:

ՀՈՐԻՆԵՔ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

Մայիսի 2-ին Նոր Կեսարիա համայնքում, թեմի առաջնորդ Տ. Սիոն եպս Աղամյանի նախագահությամբ եւ մասնակցությամբ թեմի հոգեւորականների, կատարվեց նորահարսների Էկեղեցու իրոյ օրհնության կարգ:

Նորակառույց եկեղեցին ամբողջությամբ պետք է կառուցվի եգիպտահրեական Բարսեղ Գրգրյանի բարերարությամբ: Բարսեղ Գրգրյանը սերուն է պատմական Կեսառիայից:

Տեղի բնակիչների համար մեծ բացառիկություն էր, քանի որ նրանք մշտապես ցանկացել են իրենց հավատքի տունն ունենալ հարազատ գյուղում: Նրանց հավաստիացրին, որ եկեղեցաշինության գործում իրենց հավատքի տունն ունենալն ավելի հեշտ էր, քան իրենց հավատքի տունն ունենալը:

լանքը հղեցին թեմակալ առաջնորդին եւ Բարսեղ Գըզը լլանին:

ՀՈՒՆԱՐՉԱՆ-ԿՈՌՈՐ
ՆԿԻՐՎԱԾ ԱՐՑԱՆՅԱՆ
ՀԵՐՈՍԱՍԱՐՏԻՆ

Մայիսի 8-ը Նոր Առաքյալի համայնքում համայնքի պետության հարեւանության, դրվագ արցախյան ինքնուրույնության գոյության ազատամարտիկների և անմայր տղաների հիշատակի հավերժական հուշարարության օրն է։ Մերն առաջ հարգանքներով հարգում ենք զոհված զինվորների հիշատակը։

Արարողությունը ներկա էին Արմավիրի մարզպետ Աշոտ Ղափաճանյանը, Նոր Կեսարիա համայնքի բնակիչները՝ միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչական կազմը՝ սաների հետ ինչպես նաև համայնքից Արցախյան և Հայրենական մեծ պատերազմների մասնակիցները:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒԿՈՍՈՍՆԵՐ

ԿԻՐԱԿՈՍ Ա ԿԻՐԱԿՊԵՋԻ (1441-1443)

Վարդարապատ-Էջմիածինը վերականգնվեց իր սր Թադեոսի քաթոի իրավունքների մեջ, ինչպես արդեն նշվել է, 1441 թ., երբ Չառիկս ընկնում էր ապրիլի 16-ին: Ժողովականների սկզբում հավաքվեցին Երեւան քաղաքում, որը մեծ թվով հյուրեր ընդունելու ավելի քան հնարավորություններ ուներ: Այս ընթացքում, աստարակույս, ընտրվում էին կաթողիկոսության թեկնածուները: Չնայած Թովմա Մեծոփեցու հայտարարությանը, թե չառերը հրաժարվեցին կաթողիկոսական բեռից, իրականում հազիվ թե գործն արդեն հարթ ընթացավ: Թեկնածուների մեջ էին Չաքարիա Յավուցթառեցի, որ ավագագույնն էր Եպիսկոպոսների մեջ, Հովհաննես Յերմուկեցին, Գրիգոր Արտա-

զեցին, որ արքեպիսկոպոս էր: Բոլորն էլ մեծ հույսեր էին փայտվում: Վասպուրականցիների թեկնածուն Չաքարիա Արքաժողի կաթողիկոսն էր, որի կաթողիկոս ընտրվելով՝ ինքնաբերաբար վերանայու էր այդ երկրիկրկված կաթողիկոսական ատորը: Թերեւս դա ճիշտ լինում էր, ասկայն Գրիգոր Տաթեւացու աշակերտները դա ընդունեցին: Դեպքերն այնպես դասավորվեցին, որ Հովհաննես Յերմուկեցին էլ Չաքարիա Յավուցթառեցին առարկեցին Գրիգոր Արտազեցու թեկնածությանը, քանի որ, ըստ Մեծոփեցու, նրան էին սիրում: Փաստորեն, մեզ անհայտ պատճառներով, մյուս թեկնածուները եւս խաղից դուրս հայտնվեցին, եւ ընտրությունը կնքեց առավ Կիրակոս Կիրապեցու վրա: Զի բացառվում, որ որոշման վրա իր ազդեցությունը բողոք ետեսին վասպուրկի Յաղուր բեկի հրամանով՝ կաթողիկոս ընտրել առանց հավատարմություն: Այլ խոսքով՝ անգամ Յաղուր բեկի իմացել էր կաթողիկոսության համար սովոր իսկ պարի ծախս:

Ժողովականները չէին ընդունելու թյան արմատացան ետեսին հայերի կողմից էլ ժամանակն հաշորդ օրը որոշված էր: Յաղուր բեկն մտա, որը նրանց հյուրընկերացեց քրիստոնյաների բազմաթիւ որակ: Ինչպես դժգույն էր տեսել, Յաղուր բեկը, որ իր կոնստանդնուպոլսի հանձնակա ընտրվածը տեսնուստեսն ծաղկեցնելու կատարներն ուներ, կասեցնում էր հայերի կեցողությունը հաստատել Էջմիածնում, ուստի իր կի շանիցից ելեկով՝ նրանց քաշալետում էր: Ավելին, եւս, ուղեցնող գործարկում ու փոխեր հնչեցնելով, թթվուկ արակեղ, ժողովականներին ուղարկեց Վարդարապատ: Ս. Օրմակունի կարծիքով՝ ժողովը բացեց Համբարձեման տոնից առաջ, որն այդ տարի ընկնում էր

Ժողովականները չէին ընդունելու թյան արմատացան ետեսին հայերի կողմից էլ ժամանակն հաշորդ օրը որոշված էր: Յաղուր բեկն մտա, որը նրանց հյուրընկերացեց քրիստոնյաների բազմաթիւ որակ: Ինչպես դժգույն էր տեսել, Յաղուր բեկը, որ իր կոնստանդնուպոլսի հանձնակա ընտրվածը տեսնուստեսն ծաղկեցնելու կատարներն ուներ, կասեցնում էր հայերի կեցողությունը հաստատել Էջմիածնում, ուստի իր կի շանիցից ելեկով՝ նրանց քաշալետում էր: Ավելին, եւս, ուղեցնող գործարկում ու փոխեր հնչեցնելով, թթվուկ արակեղ, ժողովականներին ուղարկեց Վարդարապատ: Ս. Օրմակունի կարծիքով՝ ժողովը բացեց Համբարձեման տոնից առաջ, որն այդ տարի ընկնում էր

մարտի 25-ին: Ընտրությունը մակրամասերը մեջ էին հասել: Երեք հավատարմ թովմա Մեծոփեցուն, ապա վիճակն ւնեւեց, եւ վիճակն ընկավ Կիրակոս Կիրապեցին: Այսպես թե այնպես Կիրակոս Կիրապեցին կաթողիկոսական միակ թեկնածու ճանաչվեց ընդհանուր համաձայնությամբ: Վերջինս Ակոփի մերձակայքում գտնվող Վանատատն անապատի ճեկավոր վարդապետներէր էր, որը հեռու էր աշխարհիկ ամեն տեսակի գործերէր: Այլ խոսքով՝ միակզամայն շեղք ամեն էր:

Կիրակոս Կիրապեցին Վասպուրականի Քաջբերդուկ գավառի հառաքանք գյուղից էր եւ սերում էր եւրոյ տոհմից: Մնտկայն տարին հայտնի է: 1397-ին բախան էր ձեռնադրվել Արտազի Դորոս Եպիսկոպոսի կողմից, ուստի նրա ծնունդը թեկնածուների կարելի է դնել 1370 թվին: 1441-ին եւս 70 կամ մի փոքր ավելի տարիք ուներ: Ազգական կրթությունն ստացել էր հառաքանք գյուղի մոտ գտնվող Սուխարու վանքում: Սարգիս Արքայկունցի էր Վարդան Պոգոցցի մեծ վարձպետների մոտ: Եղել է Սարի վանքում՝ Սարգիս Արքեպիսկոպոսի վանքի մոտ, երբ Սուխարու էր Սալնապատի վանքից լքվել էին: Զեռու հաստատվում էր հորվրիապի վանքում, որտեղից էլ ծագում է նրա Կիրապեցի մականունը: Ավելի ուշ հաստատում է վերջի հիշված Վանատատնի անապատը: Գնելու շրջանում եւս մի քանի փերել, գինի չէր խմել եւ ոչ էլ՝ կար: Սա աչիք էր ընկնում հեզ եւ խոտարիք ընկալությամբ: Նրա չէրմ պաշտպաններից էր Թովմա Մեծոփեցին, որի կարծիքով՝ երեք Չաքարիա Արքաժողուրբի թեկնածությունը իր հաշորդում, ապա ւնեղ էր ընտրել Կիրակոս Կիրապեցուն: Վերջինս, չնայած մնունող վասպուրականցի էր, սակայն վարդապետներէր էր այստեղից եւ առաջ էր բերում այդառաջիկների կամ այսուեցիների դիմադրությունը:

Հավանապէս է, որ Կիրակոս Կիրապեցին վերջի հիշյալ 300 ժողովականներից մեկն էր: Ընտրվելուց հետո եւս առանց հակառակվելու կանգնեց մեծաքիչ ատյանի առաջ՝ հարողեցնելով բոլորի գաղա-

մանք, քանի որ անհնազանդ վարդ ուներ: Երեք կային կաթողիկոսության թեկնածուներ, որոնք ապատում էին նրա հրաժարականին, ապա բարաբար սխալվեցին իրենց պատումներում: Կիրակոսը վարդապետ էր, ուստի կաթողիկոս ձեռնադրվելուց առաջ նրան Եպիսկոպոս ձեռնադրեցին: Չանազան ակնարկներից կարելի է ենթադրել, որ Հովհաննես Յերմուկեցին էր եւս իր հանձնել յարադուրկն զավագանը, իսկ Չաքարիա Յավուցթառեցին մյուս Եպիսկոպոսների հետ նրան ձեռնադրել էր Եպիսկոպոս, իսկ կաթողիկոս ձեռնադրել եւ, անշուշտ, 12 եպիսկոպոսները, որոնց անունները չիքանտարում է Թովմա Մեծոփեցին: Խաչարայա Յավուցթառեցի, Գաբրիէլ Էջմիածին, Կարապետ Հովհաննէականի, Հովհաննէ Բջու, Անտոն Խորվրիապի, Հովհաննէ Արճեշ, Հակոբ Կողբի, Արկուի Բագրատանի, Մարտիրոս Յաղապատի, Ազգարիս Գանձասարի, Չաքարիա Արքաժողուրբի եւ Մեծոփան Արտաքից: Զեռնարդության օրը հայտնի է: Ս. Օրմակունցի հավելած է այն դնելու մարտի 20-ին, քանի որ ձեռնադրությունը եղել է տուրք Դեկտեմբերի օրերին: Հավանաբար մարտի 25-ին ընտրվել է, հաշորդ երկու օրերին էլ կատարվել են կաթողիկոսական ձեռնադրությանը նախորդող արարողությունները:

Շարունակություն՝ էջ 6

այդ արդարամիտ եւ կարողականախա քաղաք Անիի հարադրող գերաշն նկերդիցմերից մեկն էլ Ար Առաքելոցն է: Այն կառուցվել է 1004-1031 թթ.: Բարապտունյաց քաղաքորդայն շրջանում, եւ հավանաբար, իրականացվել ենկերդիցմեր լայն գործունեություն ծավալակ: Դեկտեմբերյան տոնիկ կողմից: Եկերդեցին արտարտուն քաղաքային հատակագծով (2.64x19.68 մ.), կենտրոնագծեր խաչաձև կառուցել է, քաղապոսան է եւ շրջա անկնունմ էլ ունի մատուռ-ավանդատուն: Համաձայն թ., Թորամանյանի վերակազմության մախաղով՝ տանարի հատակագիծն ու համապատկերումը, անհնաժ տարրերորդներով, կրկնում են Էջմիածնի Մայր տանարը: Այն պատկան էր եղև հինգ գմբեթով, ընդ որում՝ կենտրոնականը բարձրանում էր գմբեթային քաղաքում վրա, եւ լինելով հնգազմբեթ՝ այս ատումով զգալի ենկերդիցմերից էր: Անիի բոլորավոր ենկերդիցմերի պես Առաքելոց եւս նրբորեն զարդարված էր եւ հարդարված որմնակալներով (տես Թորամանյանի Թ., Լյուրերի հայկական ճարտարապետության պատմություն, Ա., 1942, Զիրիկյան Հայաանան հնրդ., 2002, Անիի Առաքելոց ենկերդի, Հարարարան՝ Ս. Հարությունյան Վ., Անի քաղաք, Եր., 1964):

Անիի բյուզանդացիների կողմից նվաճվելուց հետո (1045 թ.) կաթողիկոսական արքունիքն այն չէր կարող մնալ քաղաքում: Գրիգոր Ա Վաչագանի հայրապետը, նստավայր ունենալով Կիլիկիայում, Անիում հայտնում էր արախիցի ջնանակի Քարաթեկ Է. կի (1081-1105 թթ.): Միայն այս ժամանակ էլ, երբ Կարաթեկի ենկերդին սելջուկների կողմից իրեն կորցնելով ճկվել էր վերականգն, Ար Առաքելոցը ծառայում էր որպես կաթողիկոսահայր: Գրիգոր հայրապետի մահվանից հետո Քարաթեկ Է. գնում է Կիլիկիա՝ որպես ամանյան հայոց կաթողիկոս (1105-1113 թթ.), եւ Անիում շա-

Անիի Սուրբ Առաքելոց ենկերդեցին

րումնալում է գործել եպիսկոպոսանախա արքունիքն Անիի Քարաթեկ Կաթողիկոսի ընտրությունը (կից, 1195 թ.): Անիի եպիսկոպոս, 1195-1203 թթ.: կաթողիկոս: Այս հայրապետը, որի արտապատկարայն տարիները համընկան Չաքարյան իշխանների քաղերը գործունեության հետ, ցանք չէր խմայում անկախ քաղաքը ուրիք հանելու համար: Դեռ մինչ հայրապետ ձեռնադրվելը նրա բազմաթիվ նախաձեռնություններից մեկի արդյունք էլ Առաքելոց ենկերդն հարավից կցվում է շրե գավիթ, որը 1184 թ. իր ե ձեռնեցի իր իշխատակին նվիրված խաչարք է կանգնեցնում. «Շնորհիւն Աստուծոյ իս՝ տէր Բարապետ կանգնեցի գՍուրը Նշանս իշխատակ ինձ եւ ծնողաց ինձ, որը կարդայ մեզ արարաք: ՈՒՎ (1184)» (Դիվան, Ա, արձ. 90): Կապիլը, կառուցված լինելով ուշ, մասնաճիւղների ծաղիկ է հարավային պատի գեղեցիկ գարդարանքը: Եկերդույ մյուս կողմից եւս ենթադրվել են մանատիպիկ հանդուրմենի՝ դարձյալ նույն դարերում: Քարաթեկ Կաթողիկոսից հետո արքայաբար դառնում է եպիսկոպոսանիստ՝ կրկին նստավայր ունենալով Ար Առաքելոցը: Բարաթ էր այն հայրանի էր որպես Անիի եպիսկոպոսանիստ ենկերդն (տես Մարտիրոսյան Է., Անի, Էջ., 1997):

Եկերդույ պատերի բազմազանակ բարակերտ իշխատակները պատմում են այն բազում միկրատվությունների մասին, որ ստացել է խաղաղամարտ անանցից: Մեա որանցից մեկը, «ՆՉ (1031) որան շնորհիւն Աստուծոյ, եւ Արքայարքայ Կիլիկիայան իշխանաց իշխարիքն ետու գլխանունի արան ի Սուրբ Առաքելոս, վասն ընդդալ իս Գրիգորայ առողջութեան եւ կենաց յերկարութեան» (Դիվան, Ա, Եր., 1966, կապ. 2 Օրբիքի, արձ. 49): Այս վիճաբարքը մեզ ավանդում մանա Անիի բնակչության կյանքը կանո-

նակագրող բազմաթիվ հրամաններն եւ օրենքներ՝ վերաբերող է աշխարհականներին, եւ հոգեւորականներին: Ուշագրավ է գամի ներքին պատին 1301-ին արձանագրված իս իշխան Արքայարքայ Բարաթ արքանապարքում եւս մասին, որ եւս, այսինքնով Անի, տեսնել է «Գրաքաք արքաարաքան»... զի շատ հալք էր ին Գրաքաք, որ ի սկզբանե չէր եւ ինչ, եւ հրամայել է քաղաքային կրկին հարկերից երեքը: Տարաբարտ վիճաբարքն ընկնում էլ, փորագրված նրեք տար Գրիգորի պատվերով, պատմվում է «Աստուածախաղ եւ ընդդալ տուրք միկրատվություն» Գանձակունք մասին, որը ՕԵ (55) տարի անապատական կանգնող արարեցին հետո գալիս է Անի եւ Աստուծ կանգնող Կիլիկիայից եկելով՝ ջնանքնամար կյանք, բազում աշխարհական-

ների գեղեցկամոցում, շատերն են նրա ամուսնությունը ուղիղներից թշվառություն ստանում: Հայտնի էր Գրիգորի ամուսնությունն է «ՎԱստուածաժող կիրալիքին՝ տուր յսմուն նորա պատարակն Գրիգորաւ» (Դիվան, Ա, արձ. 81): Այս ենկերդին իր կառուցման ատաղջին իսկ օրերից դառնում է ամանյանակ կրթման կրկին մեկն Անիի մակապատին եւ որպես, եւ փաղտ օրերի, ծաղկունի շրջաններում՝ կիրաքական, եւս անան շրջաններում՝ կիրաքական դարձած: 1909 թ. Դիկոլայտո Սաաի արշավանքի կողմից, ի շարս Անիի մյուս շինությունների, պերկվել է ենկերդու տարածքը: Արեւն բանի արք է լրված ու պերկվել է ենկերդին՝ կարտու տուրք ատարյալների բարեկառույթները:

Լուսին ԹՈՒՄՆԱՆՍ

ԿԻՑ սեմյակում

ՉԱՂՈՐԹՈՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ՀՈԳԻՆ ՄԵՌԱՅԵ

Մեր հյուրն է Տաթևի վանքի վանահայր Տ. Միքայել արք. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԸ

- 3-րդ սուրբ, ո՞րն է աղոթքի դերն ու նշանակությունը աստվածապաշտության մարդ Հայի կյանքում:

- Եկեղեցու սուր հայրերն ուսուցանում են, որ Սուրբ Գիրք թերեցեւս Աստված է մեզ հետ խոսում, իսկ արդեթիւս մենք ենք Աստծո հետ խոսում: Իսկ իկն՝ է անհրաժեշտ Աստծո հետ զրոյցը: Մարդու կյանքի հիմնական նպատակն ողջ սրտով Աստծուն սիրելն է, որով հետ միավորվում է, ինչպէս առաջին աստվածական է ասում. «Դիտի սիրելն քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով է քո ամբողջ հոգով է քո ամբողջ զորութեամբ է քո ամբողջ մարմով է պիտի սիրելն քո ընկերոջ, ինչպէս քո անձը» (Լուկ. Ժ 27): Ս. Գր. Տաթևաւանի (տաթևաւանի) քաղաքում, որ շարունակ զորութեամբ հեթանոսներ է վառել է, ուրիշներն հեթանոսներ կանոնավոր երկրպագող պաշտամունք են մատուցում իրենց չափավոր կյանքով, կատարում իրենց «աղոթքները»,

իսկ քրիստոնյան չի պաշտում ճշմարիտ Աստծուն այլպէս, ինչպէս հեթանոսները՝ կենդ սատուն: Աստված մարդուն իբրեւ բանական էակ ստեղծեց, ստեղծեց թե՛ հոգով, թե՛ մարմնով, իսկ հոգուն սնունդ է պետք, որն աղոթքն է՝ զրոյցն Աստծո հետ, եւսէ Ս. Գրքի ընթերցանությունը են այլն: Ուրեմն չաղթող մարդու հոգին մեռած է:

- 3-րդ սուրբ, ինչի՞ց է ծնվում աղոթափութությունը մարդու հոգում, շատե՞րն չեն ընկալում աղոթքի կարեւորությունն իրենց կյանքում:

- Աղոթափութությունը մարդու կյանքում ծնվում է նախ գիտակցությունից: Դա՞նա՞յ մարդն ընկնում է այնպիսի իրադրության մեջ, երբ խորջ հայայն անասնիման կերպով տանում է իրեն՝ տրամվելով անդրաշուքի մի գործած մեղքերի, զոչալ որակն համար է դիմել Աստծուն: Ուրեմն սկիզբ մեր-

քի գիտակցությունն է, այնուհետեւ՝ վարձքի ակնկալիքը, երբ հատուկ երկնքի արթաթյունն են խոստացված բարիքների՝ մարդու սկսում է բարին գործել: Ի վերջո մարդն աղոթքի է մղվում հանուն աստվածային սիրո, բանի որ Աստված որդեւ մեր մեջ այդ կվիրէ, ձգտումը, սերը, որը մեզ միշտ աղոթելու, Տիրոջ հետ միավորվելու է մղում:

- Ո՞րն է աղոթքի ճշմարիտ կերպ, ինչպէ՞ս պետք է աղոթել...

- Աղոթքը համարվում է մարդու ողջ քրիստոնական կենցաղավարության պտուղը, զագաթը: Նախ պետք է «ճաշիկ չափ, արդուն թափելու աստիճան» պայքարել մեղքի դեմ, այսինքն՝ առաւելույան արթնանալիս պայքարել մտքի, սրտի, մարմնի մաքրության համար: Եթե օրվա ընթացքում մարդը մղում է այս պայքարը, ճիգ ու ջանք գործադրում իր ողջ էությունը մաքուր պահելու համար, ապա աղոթքը կատարվի, որովհետեւ մտքը մաքուր է եղել, իսկ մաքուր մտքից չի սիրող ջերմեղան է եղել: Դեմս այդ է պետք աղոթքի համար՝ մաքուր միտք են ջերմեղան սիրու: Կա կերպ արված աղոթքը կարծրանալու առ Աստված: Աղոթքն մեջ հաշտություն ունենալու է շնորհից իր հանդեպ: համար անհրաժեշտ է քրիստոնեական մաքրություն, ընծաւաթերով Տիրոջը:

- Իսկ որո՞նք են աղոթքի պատկերներ:

- Երանկներից 7-րդը՝ «Երանի խաղաղաբարեկամի», որովհետեւ նրանք Աստծո որդիներն պիտի կուլեն» (Մատթ. Ե 9), երանկների շարքում ամենամեծ պտուղն է խոստանում: Իրապէս, աղոթքի պատկերները տարբեր են՝ մտքի մաքրություն, մեղքերի զգում, արտաստեղծ, երկնքի արթաթյուն, իրապէս հաստատում մարդու սրտի մեջ, որը երկնական խաղաղու-

թյունն է՝ աղոթքի ամենամեծ պտուղը, որով մարդը կուլում է Աստծո որդի՝ նմանվելով Աստծո Որդուն: Աղոթքի պտուղները չկորցնելու համար մարդը տեսական պայքարի մեջ պիտի լինի: Մարդիկ ճնորհալիս ասում է, որ մեղքերն ու շնորհները նմանվում են միմյանց հետեւալ կերպ: Երբ մեղքը հայտնում է, վերանում է: Լույսպետ է շնորհը, երբ հայտնում ենք մարդկանց, վերագրում մեզ, կորցնում ենք, Աստված մեղքում է, բանի որ հայտնաբացված: Խոնարհություն ունենալը, առանց որի քրիստոնեական ոգին չի կարող աճել:

- 3-րդ սուրբ, խաբս ի՞նչ կերպով կարող է խաբսները մարդու աղոթքը:

- Առաջին կերպ ծուլությունն է: Երբ մարդն ուզում է աղոթել, հաճախ չի կարողանում իր կամքը բռնադրուել աղոթելու, բանից չարը խիստ պայքար է մղում մեր դեմ: Զրիստոնեական ճանք է աղոթել՝ կարողանալով ժամ ունենալ՝ լուրջ արդյունքի, հոգեւոր առ ունենալու համար: Յուրաքանչյուր մարդ պիտի ջանա առաջադիմել աղոթքի մեջ՝ հարապողիկիս պայքարելով խնայ արարածներին մեջ: Աղոթելով պետք է տուրքել աղոթել: Դառնալով վարդուկ պատմություն է առանձնության մեջ բնակվող ճգնաժամի մասին, որը գալով վանահայր մոտ՝ ասում է, որ աղոթելով իմ մտքը թափառում է աշխարհում, հեռանում ի իցից: Կանախայն ասում է. «Որդւհա՛ւ, գնա՛՛ քո խուցը է նորից աղոթել, որովհետեւ ուր է գնա միտքը, նորից գալու է քո խուցը»: Դիչեմք մեկ այլ օրինակ: Վանքում վանականներն անընդհատ ապրում են ասում է գալով վանահայր մոտ՝ որոգողուն են, որ աղոթում են, բայց չեն հասկալում, ուստի չեն ուզում աղոթել: Վանահայրն ասում է. «Որդւհա՛ւ,

ներ, աղոթե՛ք, դուք չեք հասկալում, բայց սատանան հասկալում է եւ վախկնդ է ձեր աղոթքներին»:

- 3-րդ սուրբ, իսկ ինչպե՞ս հասկանալ՝ այն, ինչ ինքնուրենք, Աստծո կամքի համաձայն է, թե՛ ոչ:

- Քրիստոնե ասում է. «Նախ խնդրե՛ք Աստծո արթաթյունը եւ նրա արթաթյունը, եւ այդ բոլորը Աստված ձեզ ակնկալի կուսա» (Մատթ. 233): Ս. Գր. Տաթևաւանի ասում է, որ «Երկնքի արթաթյունը փնտրել» նշանակում է միշտ հոգով, սրտով արթաթյունը ձգտել, իսկ «Մաքր արթաթյունը» մեր մեղքերի զգումն է, խոստումնակարգություն: Ուրեմն պետք է ինչեւ արթաթյունը, ասելով արթաթյունը բաղձանքով, իսկ մանաւանդ ակնկալի կարող: Միշտ պետք է Աստծո կամքը փնտրել, հնազանդել Տիրոջ սուրբ կամքին՝ անելով. «Ձեռք Ը կամքը լինի»: Ուրեմն պետք է ընտրողաբար խնդրել:

- Իսկ ինչպե՞ս պետք է աղոթել:

- Քրիստոնե ասում է, որ պետք է աղոթել հեթանոսների նման՝ պետք է շատախոսել (տե՛ս Մատթ. 27): Եկեղեցին հայտնելով մեկունն են Տիրոջ խոսքը՝ ասելով, որ շատախոսություն է ո՞չ թե երկարատեւ աղոթք, այլ կուրաւան, մարմնավոր իրողություններ խնդրել: Դեռեք է ձեւակալներն ի ցոյց մարդկանց աղոթել, այլ ինչպէս Քրիստոնե է ասում, մտնել մեր սեւակը, փակել ուրեղը՝ պետք, ակնկալներն... Եւ այդպէս աղոթել: Չպետք է ուշադրություն դարձնել, թե ով է նայում էս են այլն: Մեր աղոթքներում կեղծափութություն կապիտի լինի: Զի կարճի աղոթել ծուլորեն՝ շտապելով վերջացնել աղոթքը:

Շարունակություն՝ էջ 8

ՀԱՅՈՑ ԿԱՌԱՐԿԱՐՈՒՄԵՐ ԿԻՐԱԿՈՍ Կ ԿԻՐԱԿՊԵՇԻ (1441-1443)

Սկիզբ՝ էջ 4
Կիրակոս Կիրապետու առաջին գործերից մեկը եղավ մյուսին օրինության կազմակերպությունը: Դրանով Էջմիածինն ազատվում էր Սոփ շատ բարձր գնով մյուսին գնելուց: Ինչպէս հավատում է Յովնա Մեծիկեանը, որովհետեւ ամբողջ Թուրքիայի ազգի ճիւղ տալ մյուսներն է վերանվել սինոնիման արանքը: Վերագնեց բանադրանքն Արթուրի արժողի նկատմամբ, որով զբաղվել էին մի քանի կաթողիկոսներ՝ Գրիգոր Դաւիթյանին, Գրիգոր Մնավարեցիին եւ Զակար Ստեփն: Ընդհանրապէս վերագնեց բանադրությունը ողջ հայ ազգի նկատմամբ: Սա ամենակարեւոր հակաաստական բայերն էր, բանի որ Սահ կաթողիկոսներն իրենց նպատակներով, անեղծելով է բանադրությունը երկիրը հեղեղել էին: Կաթողիկոսի ձեռնարկության մասին տեղեկ պահելը ճանաճասարի կաթողիկոսության եւ երուսաղեմի Կաթողիկոսությանը, ինչպէս նաեւ ողջ 3-րդ հոգեւորականությանը:

Կաթողիկոսի մասին տեղեկացվեց նաեւ Սահ արքայը: Եթե Գրիգոր Մուսաբեյլանը դա ընդունել է, ապա որանով իսկ ընդունել

է Էջմիածին գերազանցությունը, հետեւաբար Սահ արքայը հակաբարեկամ լինելով ի կարգը: Դիշառակարարներն ինչին համաձայն՝ Սահ արքայը ինչ տարի խախտված է եղել, ինչ հակապատկեր էր, որ խաղաղությունը Սահին իմաս խառնում է եղել: Եթե ինչ տարի կաթողիկոս չկար Կիրակոսին, ապա Մուսաբեյլանը կար՝ մահացել էր, եւ նոր գահակալ չէր ընտրվել, եւս էլ կաթողիկոս չէր ճանաչվում:

Դառնելով որոշ տվյալներից՝ Գրիգոր Մուսաբեյլանը 1444 է. 1450 թվերին կենդանի էր, սակայն նրա օրինակով կաթողիկոսությունը բացառվում էր, բանի որ ազգային ժողովը նրան զանրեղել էր, որ հայտարարել: Սակայն, համաձայն մի հիշատակարանի, 1444-ին կաթողիկոսներն էին հիշատակում Գրիգորն եւ Կիրակոսը, բայց Գրիգորն ոչ թե Մուսաբեյլանի է, այլ Տաւրեթյանը: Դիշույ երկու անունները երբեմն-երբեմն՝ միմեւ Կիրակոս Կիրապետու հոգեւ, օգտագործվում են, ընկած ան հետագայի իր հոգեւոր ընկալությունից:

Զայնի է, որ Կիրակոսի կաթողիկոսական արժող բարձրացած հետագա կաթողիկոսները փորձել են ցոյց տալ իրենց օրի-

նակալությունը եւ պատրիկի հոգեւել Էջմիածին քաղաք: Ստեփան Երանաթանցի ժողովում է պատմական փաստեր բերել՝ ցոյց տալու հոգեւ, թե հայ ազգի օրինակով կաթողիկոս է ճանաչել Դավիթյան եւ Սահ ազնակալներին, եւ որ Գրիգորի միջոց էր Դավիթի կաթողիկոսը նրանք անընդհատ հաջորդական շարք են կազմել: Ինչպէս տեսնում է, որովհետեւ է հռչակվում անգամ ինքնակալ թողնելը: Սակայն Գրիգոր Լուսավորիչ Աջի անհետացումը, ազ-

գային ժողովի հրավերն ու վերջինիս ընդունած որոշումը միակամայն օրինական են եւ բեկման ենթակա չեն: Իսկ վերաբերել է Կիրակոս Կիրապետուն, ապա նա չի փորձել աստատել, այլ ենթադրել է ազգային ժողովի վճիռ:

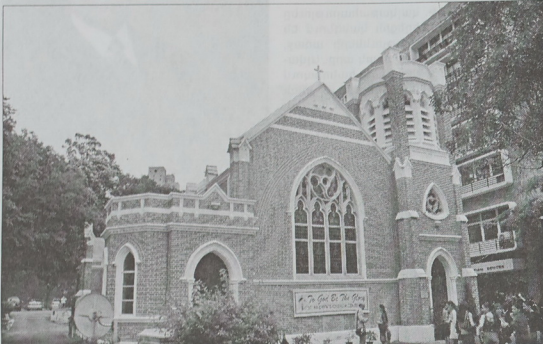
Կիրակոս Կիրապետուի կաթողիկոսական արժող բարձրացումը, ըստ էության, համընդհանուր համաձայնություն էր Արթուրի կաթողիկոսի օրինությանը: Արթուրի կաթողիկոսությունն էր իրավասալի կաթողիկոսությանը Էջմիածին մայր արքունի ենթակալությանը: Եթե նման կացություն տանձնելու նաեւ Կիրակոսի կաթողիկոսությունը, ապա Էջմիածին արքայը կկարողանար իր առաջնային դիրքը:

Սակայն Սահ արքայակալները չուզեցին հրաժարվել իրենց երբեմնի իրավասությունից:

Կիրակոս Կիրապետուի կաթողիկոս դառնալուց հետո էլ շարունակ իր ճգնաժամական կյանքը՝ առաջ բերելով համընդհանուր հարապը քան ինչն նկատում: Նա կարողացավ իր հաջորդական տակ առնել ենթերկանական կյանքի բոլոր փուլերը: Եւսինկալությունի թվում հիշատակվում է ուն Զաքարիայ եպիսկոպոս Էջմիածին, որն աշուշտ եղել է Կարապետականի թեմակալը:

Շարունակելի
Բաբելն շարունակելի
77 զԱ թղթակցի անդամ, պրոֆեսոր

«ԺՄՄԱՐԱՆԱԿԱԿԻՆ ՀՈՆԿՈՒՄԳԻ ՀԱՅՐԸ» ԽԱՂԶԻԿ ԴՊՐՈՒՄ ԱՄՏՎԱԾԱՐԱՆՈՒՅԱԼ

Սիլվեր ԵՊ 7

Նրանք միասին ստեղծում են «Ծեղեր են Մոդի» ընկերությունը, որը կարճ ժամանակամիջոցում մեծ հաջողությունների է հասնում: Նրանց համատեղ ներդրման շնորհիվ Երևանում հիմնադրվում է Հոնկոնգի ֆոնդային բորսան դառնում է երկրորդ Ասիայում, իսկ Հոնկոնգի ոսկու շուկաները՝ ամենամեծն Ասիայում, և աշխարհում՝ չորրորդը: Այնուհետև երկու գործարարներն սկսում են զբաղվել այնպիսի գույքի բիզնեսով: Հոնկոնգի Կոուչուն կղզու զբոսայգիներից նրանք ծրագրից հավատարմորեն է դառնում ողջ Հոնկոնգի ծավալը: 1892 թ. հաջիկ Մատվաճատուրյանի և Մոդիի շինվածի Հոնկոնգն էլեկտրաֆիկացվում է, Հիդրոէլեկտր սկզբում է

շարունակի հանքարդյունաբերությունը: Ի գլխահատությունն իր մատուցած ծառայությունների՝ տեղի ֆրանսիական կառավարությունը հաջիկ Մատվաճատուրյանին արժանացնում է «legion d'honneur» պատվին: Նրան էին պատվանդանի վրա շարք հյուրանվագներ, շինություններ, շուրջ 20 գնաձագան ֆինանսեր են այլ:

Մոդիի հետ իր գործուն մասնակցությունն է ունեցել Հոնկոնգի համալսարանի գլխավոր շենքի շինարարության գործում: 1923 թ. համալսարանին իրավագիտության ասպարեզում նրան շնորհեց պատվավոր դոկտորի աստիճան: Չեռազգյում է պատիվ նրա՝ անվանական կրթաթղթով և սահմանվել լավագույն ուսանողների համար:

Շուրջ 20 տարի նա եղել է Հոնկոնգի օրենսդրական մարմինն ոչ պաշտոնական ան-բաժնու, ում կարծիքի հետ հաշիվ էին տալում բոլորը, բարձր դիրք է գրավել Մատվաճատուրյան օթյակներում:

1902 թ. Միացյալ Թագավորության կողմից արձանագծվել է ապառիկ կոլոնիան՝ մեծ-ծարվելով «Սյո» (Sir) տիրույթով: Նա Հոնկոնգը երկրապագել է Սնգվայի Երկաթուղի և Գետը Ե թագավորների թագադրություններին ժամանակ՝ արժանանալով մեծ պատվով-ներին:

Նաև իր Հոնկոնգում վաղ հայկական ե-կեղծիք, բարեպաշտ հայրորդի ամեն կրիս-կի ար պատմությանը նրան մասնակցում է Կոուչիկ Ս. Մադրես անգլիկան եկեղծիքում: Երբ 20-րդ դարի սկզբում եկեղծիքի կիսակե-ղծի արժեքը էր, այն հիմնական վերնախրդվում է՝ հաջիկ Մատվաճատուրյանի բարեարու-թյամբ:

1910 թ. օգոստոսի 17-ին Լոնդոնում 64-ամյա հաջիկ Մատվաճատուրյանն առաջին անգամ ամուսնանում է 31-ամյա շվեդիիկ Մարիա Բերնիսի Փեդրուսի հետ, ով իր ա-մուսնու համար դառնում է իսկական կյանքի ընկեր՝ ամուսնակից դառնալով նրա անկեղծ-ներին և վերեղծիքին:

Հաջիկ Մատվաճատուրյանը նաեւ ար-վեստի մեծ սիրահար էր, ուներ շինական հարձակապետ և հայրադրություն արժեքաշուկայի խորտա հավաքածու: 1920-ա-կան թթ. այն հավաքածուով էր \$2.500.000: Այստեղ նրա հավաքածուից պահպանված շատ անուշեղ ջուլաբոլում են Հոնկոնգի ժամանակա թանգարաններում: Նա նաեւ ծիսավարության մեծ սիրահար էր: 1865-1925 թթ. մասնակցել է «Հոնկոնգի Ժիսպար-ծրության ակումբի» բոլոր հավաքների՝ ար-ժանանալով բազում մրցանակների: 1892 թ.

միջև է իր մահն ակումբի խախտման եր-կրա անձնական ծիրեր շարի են ամենա-շատ պարգևների ակումբի վաստակողն ընթացում: Ի պատիվ մեծ հայրորդի՝ այստեղ հաղթողների շարվող զավթը կոչվում է նրա անունով: Հովակիմյանական է, որ ծիս-վարածության հանդեպ սերը են ծիրերի միջ-գուր գումար վաստակելը հատուկ է բոլոր կակաթախայրին: Հատ հայրեն են մեծ ցու-մարներ վաստակել դրանով, ինչպես նաեւ կորցրել իրենց ամբողջ ունեցվածքը:

1926 թ. մայիսի 26-ին «ժամանակակից Հոնկոնգի հայր» կնքում է իր մահանակ-նքն: Իր ճակտության համաձայն՝ նրան պի-տի իուրաքանչյուրին 12 ժամյա ընթացքում: Հատ լրագրերի՝ այդ ժամանակի հավելում են ֆոնդային բորսան և կարեւոր բոլոր հաս-տատությունները, և մարդիկ շտապում են Հոնկոնգի Ա. Հովանեսին Մայր տաճար՝ ի-րենց վերջին հրաժեշտը տալու այս մեծ հայ-րորդին: Նրան՝ ուր, որ ծաղիկների խառնու-րեղում այլեւ ծաղիկ էր մնացել: Նրան նա-բարձր են բողոքական «Happy Valley» ծերե-կանատանը՝ իր եղբոր՝ Հովակիմ Մատվաճա-տուրյանի կողմից: Նրա կտակի համաձայն՝ իր ամբողջ ունեցվածքն անցնում է Հոնկոնգի կառավարությանը:

Այսպիսին է հնդկահայ զարդերի արմա-նավոր զավակներից մեկի՝ հաջիկ Մատվա-ճատուրյանի կյանքի ուղին, որը մեծ զար-մացում է և հայրադրության գազարում լց-նում մեր սրտերը, բայց միաժամանակ նաեւ տխրեցնում: Զանգի շատ հայրորդների նման նրա աստվածատուր շնորհներն է ի-րենք բարի արդյունք տվեցին Հայրենիքի հեռու՝ տարի մի երկրում: Եվ այստեղ կնքի երախտագիտությանը են հիշում և հաճա՜ր երանի տալիս իմաստուն Մահակ արքա-նին, ով ինչ-որ ձեռով կարողանում է մեծ բա-րեւր խորհուրդ գաղթեցնել նրա հայրադրու-նին: Այսպես՝ ո՞վքար է սանե, թե ամանց նրա կտակած գումարի՝ այստեղ ինչպիսի-ն կկենդ կակաթախայրական կիմաղը, բանի հեղ յայս միայն արարել է, որ նրան կարում է իր ազգային արմատներին:

Հարություն ԴԵՏՈՒՄՅԱՆ

ԶԱՐՈՒԹՈՐ ՄԱՐԴՈՒԻ ՀՈԳԻՆ ՄԵՌԱՅԵ

Սիլվեր ԵՊ 6

• Իսկ ո՞րն է առավել կարեւոր՝ ընդիս-րական, թե՛ անհատական աղոթք:

• Ընդիսրական աղոթքը խիստ կարե-ւոր է յուրաքանչյուր քրիստոնյայի կյան-քում, որը կատարվում է եկեղծիքում: Եկեղ-ծական հայրերն ստան են, որ երբ արդյուն է-րեն եկեղծիքում, տասնամյակի շնորհ կա-րող էրե աստակա, քան տանը՝ առանձին-կան աղոթքի ժամանակ: Նույնպես են մերը գործիքին, երբ եկեղծիքում ենք մերը գոր-ծում, տասնամյակի պատահի պիտի ար-ժանանանք, քան սովորական կենցաղում մերականը: Ուստի ընդիսրական աղոթ-քը խիստ կարեւոր է քրիստոնյայի կյա-նքի ամար, իսկ առանձնական աղոթքն այն անկեղծ խոսքն է Աստծո հետ, որը մարդն իր սրտի խորքից ուղղում է Աստ-ծուն: Ընդիսրական աղոթքն աղոթքի ար-տաքին կերպն է, առանձնական՝ ներքին:

• Հայրերի աղոթքը միայն կենց գո-վածներում կարեւորում են թշնամիների համար աղոթքը: Ինչո՞ւ:

• Մեր՝ մահկանացուներիս սերը, գուրջ շատ սահմանափակ է, տարածվում է միայն մեր սերնավորների վրա, սակայն Բրիտո-սի մեր սերը տարածվեց ողջ աշխարհի վրա: Ու-րեմն մարդը եղել է աճի, որպեսզի իր սերն է աճի և ընդարձակվելով՝ ընդգրկի ոչ միայն բարեկամներին, այլեւ թշնամիներին: Թշնամիների համար աղոթքըն հոգեւոր աճի բարձր աստիճան է: Նա, ով կարող է մեր կականել թշնամիներից են մեր ժողոք, ևս պ Մտե՛վանսրի օրինակով աղոթել իրեն չարարողների համար, կարող է երկիւնք րա-նակ, երկնայինների հավաքածուն: Դա կատարելության աստիճանն է:

• Հայր սուրբ, ի՞նչ աղոթքներ կկենց, ո-րոնք ցանկալի կամ պարտադիր են, որ յու-րաքանչյուր քրիստոնյա իմանա...

• Ցուրաքանչյուր քրիստոնյա՝ իրենի ա-ղոթական աճ, պետք է սնվի, մեծավորիկ հայրերի գրած աղոթքներով: Հայրերից պետք է սովորենք աղոթել: Եվ երբ նրանք սահմանած աղոթքներով աղոթենք, որո-շակի բարձրության վրա կկենց՝ կարո-

ղանալով այլեւս մոլոր-ինչ ազատություն տալ մեզ առանձնական աղոթքի ժամա-կան: Ուրեմն խիստ կարեւոր է իմենք: Ցա-վոր, մեր իրավունության մեջ երբեմն հա-կաանակ է պատահում: Մարդիկ, ովքեր ո՞չ Ավետարան են ընթերցում, ո՞չ հայրերի ա-ղոթքները գիտեն, բարձրաձայն, իրենց խոսքերով աղարկում են եկեղծիքում՝ հա-կադրելով եկեղծական պաշտամունքը: Այսպես եկեղծում բարձրաձայն աղոթե-լու իրավունք ունի քահանա, ով դարձյալ հայրերի գրած աղոթքներն է անում: Ա-ղոթքների մեջ ամենաբարձր տեղում «Հայր սուրբ» տերունական աղոթքն է, խիստ օգտակար աղոթքներ են Դավթի տաճա-րները, որոնք դարձե շարունակ են եկեղ-ծու գավակների շարքերին են եղել և ըն-կան են եղել ողջ ժամանակության իմ-քում: Հայ քրիստոնյաներիս համար խիստ կարեւոր է ար Ս. Շնորհալու «Հավաքում խոստովանի»՝ թով պուրաքանչյուր ժամի համար գրված 24 աղոթքները, ինչ-պես նաեւ՝ ար Գր. Լաբեղացու «Մատյան

որդերության» պետք: Եթե պարզ քրի-ստոնյան այսպես կարողանա ընկալել ե-ր աղոթել, իր համար կարգադար է:

Հյուրընկալեց Սմեղա ԿԱՐՄԱՏՐԱՆԱԾ

ՎԵՐԱԾՈՒՄԵՆ ՄԱՍՅՈՒՆ-ՑԱԿԱՆԻ ՏԱՐԱԾԱՐԱՆԻ ԱՄՍԵՐԱՆԻ ԵՐԱՆԻ ԽԱՆԴՈ ԳՅՈՒՂԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՅԻՆ

Մայիսի 8-ին, ձեռամբ Վրիսիայից թեմի առաջնորդ Վազգեն Եպի Միդրակայանի և մտահանություն թեմի Մամբեյ-Շավակյանի ընդհանուր առաջնորդական փոխանորդու-թյան հոգեւոր դասի, վերածվելով Միսաքա-լացի շրջանի հանրապետության Սուրբ Կա յեկեղծի:

Կատար գլուղը Մամբեյ-Շավակյանի Սյա-լաքացի շրջանի առաջնորդ Մարգարյան Գե-րգիսի է: Ընկալվողին կանգնեցրել 1830 թ. սու-րբաղիոնի Բաւեցին և Կապուցի:

Սուրբ Կա եկեղծիքն իմաստով է 19-րդ դարի երկրորդ կեսին, երբ գուրջ ծիսակա՝ 10-11-րդ դարի Սուրբ Մատվաճատի (Սբ Մարկոս) եկեղծիքն արդեն վիճում էր: Ուշագուշակ է, որ սկսած 1857-ից հանրապետ, իրեն փյանակ ե-կեղծի, ինչպես է միայն Սուրբ Կա: Եկեղ-

կույն բարձրեց կապուց Եր, որի հարավային կողմում տարածվում է Գերգեյանատունը: Վերածման աղբյուր բաժանամարդ Եր գյու-ղը: Տարբեր վայրերից ժամանակ են գյուղի խաչիկն ընկալվեցրել և հյուրեր Հայաստա-նին, Ռուսաստանի՝ Ղաշկուրյանի: Եկեղծի են նաեւ Մամբեյ-Շավակյան երեւակային կառավարման մարմին բարձրաձայնա ղե-կավարներ:

Աղարկությունն սկսվեց ղոնքացեղի և Ե-կեղծի օրինաբան կազմով: Ջոկո և Գիւնով մացաքաղկեցին եկեղծի 16 տարեւե, ա-պա Վրիսիայից թեմի առաջնորդ Վազգեն Եպ Միդրակայանից կատարեց վերածմանի հանդիսարդ կարգը, որին հաջորդեց անդա-լիկ պատարագի արարողությունը: Այն մա-տուցեց Միսաքալացի շրջանի Արակովա գյու-

ղի Սուրբ Գեորգի եկեղծուն և հայկական գյու-ղի հոգեւոր իովիկ Թադեոս Խի. Տեր-Մուր-ցանց:

Հավարտ պատարագի եկեղծուն բալում տեղի ունեցան մեծ տոնամիություններ և մա-տաղի օրինությունը: Երգի ու պարի զեղեղի կատարումով հանկես եղան «Մայաք-Նո-վա» ազգագրական երգի-պարի համալը՝ Թովմա Պողոսյանի ղեկավարությամբ:

Սուրբ Կա եկեղծիքն իմիսունի տարողվե-լ է տարածեց բարեկալով և ծնունդով հա-նրդիներ Արկաղի և Հայքաբանում Թորոյա-նի բարեբերությամբ, ովքեր 2003 թվակա-նին իրենց ընկերների հետ միասին կենտրո-նել են նաեւ 10-11-րդ դարում իմաստով Սուրբ Մատվաճատի (Սբ Մարկոս) եկեղծին:

ՀԱՐՄԱՏՈՐ ԹԵՄԱ ՄԱՍԼՈՂ ԴԿԱՆ

ԵՐԻՄՍՈՒՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրիստական, մշակութային, լրատվական երկաթաբաթեր

Հիմնադիր
Մայր Աղոս Սուրբ Եշմիածին

Հիմնադրվել է
«Երիտասարդ Հայաստան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր
Մարկոս Ստամբուլյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Կրթագրության հասցեն՝

Մայր Աղոս Ար Եշմիածին

Հեռախոս՝ 517 197
Էլ. փոստ՝ qh@etchimadzin.am

Մուր. տպագր. 15. 05. 2009 թ.

Տպագրված՝ 2100
Գինը՝ 50 դրամ